

ПАВЛЮК

Микола Миколайович
nik.pavlyuk@ukr.net

УДК 338.436-047.36:636/639

МОНІТОРИНГ СТАНУ ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА УКРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВPROBLEMS AND PROSPECTS FOR DEVELOPMENT OF LIVESTOCK IN THE
CONDITIONS OF THE EURO-INTEGRATION PROCESSESаспірант, Вінницький
національний аграрний
університет

У статті йде мова про результати останніх досліджень і публікацій стосовно проблем та перспектив розвитку тваринництва в умовах євроінтеграційних процесів. Проведено аналіз продукції вітчизняного тваринництва, визначено актуальні питання розвитку в умовах євроінтеграційних процесів. Обґрунтовано шляхи підвищення перспектив розвитку тваринницької галузі та підвищення її ролі у забезпеченні продовольчої безпеки країни в умовах євроінтеграції. Окреслено основні положення трансформаційної політики державної підтримки підприємств галузі тваринництва та створення умов для посилення конкурентних переваг вітчизняної продукції з метою забезпечення належного рівня продовольчої безпеки країни.

* * *

В статье идет речь о результатах последних исследований и публикаций по проблемам и перспективам развития животноводства в условиях интеграционных процессов. Проведен анализ продукции отечественного животноводства, определены актуальные вопросы развития в условиях интеграционных процессов. Обоснованы пути обеспечения повышения перспектив развития животноводческой отрасли и повышения ее роли в обеспечении продовольственной безопасности страны в условиях евроинтеграции. Определены основные положения трансформационной политики государственной поддержки предприятий отрасли животноводства и создание условий для усиления конкурентных преимуществ отечественной продукции с целью обеспечения надлежащего уровня продовольственной безопасности страны.

* * *

The article deals with the results of recent research and publications on the problems and prospects of livestock development in the context of European integration processes. The analysis of domestic livestock production was carried out, the actual issues of development in the conditions of European integration processes were determined. The ways of raising the prospects of the livestock sector development and enhancing its role in ensuring food security of the country in the conditions of European integration are substantiated. The main provisions of the transformational policy of state support of livestock enterprises and creation of conditions for strengthening of competitive advantages of domestic products with the purpose of ensuring an adequate level of food security of the country are outlined. Livestock is considered as a strategically important branch in the overall structure agricultural production. State support for the development of the livestock sector will allow to provide the population of the country with high-quality domestic production.

The practical results obtained in the study process solve the problem with respect to substantiation of the necessity of the state influence on the development of the livestock sector. Definitive the priorities of state support for animal husbandry of Ukraine are: improving financial and credit and the state's investment policy in the context of accelerating the increase of cattle stock and the production of quality products by agricultural enterprises. The livestock sector is more important for the state, given its social status significance and taking into account the current state of development (prevalence in gross livestock production households that use obsolete technologies and do not guarantee proper safety products), which does not call into question the need for financial support of animal husbandry by the state.

Ключові слова: моніторинг, конкурентоспроможність, євроінтеграція, ринок, продукція, Європейський Союз, тваринництво

Ключевые слова: мониторинг, конкурентоспособность, евроинтеграция, рынок, продукция, Европейский Союз, животноводство

Keywords: monitoring, competitiveness, eurointegration, market, products, European Union, livestock breeding

ВСТУП

Тваринництво це стратегічно важлива галузь сільськогосподарського виробництва, оскільки це не тільки виробництво необхідних продуктів харчування, а також це зайнятість населення та забезпечення харчової та переробної промисловості сировиною.

Проблемою є становлення вітчизняного виробника на позиціях доведення до споживання, тому що через слабку конкуренцію спостерігається недостатнє насичення внутрішнього ринку, порівняно з імпортною продукцією-аналогом.

Тваринництво – як одна з головних галузей сіль-

ськогосподарства, має важливе значення для забезпечення продовольчої безпеки країни. Функціональне призначення галузі тваринництва полягає у забезпеченні населення продуктами харчування. Але впродовж останніх років склалася негативна тенденція у розвитку цієї галузі.

Питання обґрунтування підвищення конкурентоспроможності продукції галузі тваринництва набуває більшої актуальності в рамках перспективи співпраці між Україною та Європейським Союзом. Тому необхідно розробити чітку стратегію щодо підвищення якості продукції тваринництва, щоб у подальшому

вона могла конкурувати як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Вагомий внесок у дослідженні вітчизняного тваринництва зробили такі науковці: В.Г. Андрійчук, М.М. Ільчук, В.М. Калінчик, О.М. Бородіна, М.К. Пархомиць, П.Т. Саблук, С.М. Кваші, П.С. Березівський, Г.М. Христенко, О.М. Шпичак, С.В. Васильчак. Однак не зважаючи на всі здобутки, питання розвитку галузі тваринництва залишаються актуальними, що потребує подальших досліджень.

МЕТА РОБОТИ

Метою статті є дослідження сучасного стану розвитку галузі тваринництва в умовах євроінтеграційних процесів.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У ході дослідження були використані наступні методи: табличний, статистичний, метод наукової абстракції.

РЕЗУЛЬТАТИ

У структурі валової продукції сільського господарства, тваринництво становить понад 38 %. Основні його галузі – скотарство, свинарство, вівчарство, птахівництво. До тваринництва також належать рибництво, бджільництво та шовківництво. Загалом завдання тваринництва полягають у виробництві високоякісних продуктів харчування та цінної сировини для харчової та легкої промисловості.

На сучасному етапі вітчизняна продукція тваринництва зазнає конкуренції іноземних постачальників.

Наприклад, Польща експортує м'ясну сировину в Україну, що негативно позначається на українських виробниках. У цій державі фермерські господарства отримують державну підтримку. Вона становить близько 250-300 євро на гектар для рослинницьких підприємств, але оскільки останні, як правило, поєднують вирощування зерна із розведенням худоби, автоматично субсидується і тваринництво.

За даними державної служби статистики України, щорічно спостерігається тенденція зменшення ВРХ, в тому числі й корів, що супроводжується зменшенням виробництва молока, що призводить до зменшення споживання молока і молочних продуктів населенням. Також знижується поголів'я свиней, овець та птиці (табл. 1).

Враховуючи наявне поголів'я худоби і птиці, аграрними формуваннями виробляється все менше тваринницької продукції. За даними державної служби статистики України, всього м'яса (всіх видів) у забійній вазі аграріями за попередніми даними вироблено у 2016 р. 2324 тис. тонн, що на 39,7 % більше, ніж у 2000 р.. Але у структурі цього обсягу 50,2 % (1167 тис. тонн) займає м'ясо птиці, хоча в 2000 р. воно займало 11,6 %. Як свідчать дані, більшість м'яса в Україні виробляється аграрними підприємствами – майже 62 %. Порівняно із 2000 р. їхня частка зросла в 2,3 рази. Дещо рівніша ситуація у птахівництві – співвідношення підприємств і господарств населення становить 53,4:46,4 (табл. 2).

Таблиця 1

Кількість сільськогосподарських тварин за господарствами усіх категорій на кінець року тис. голів

[розраховано за даними Державної служби статистики України [1]]

Роки	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ВРХ	4494	4426	4646	4534	3884	3750	3682
у тому числі корови	2631	2582	2554	2509	2263	2167	2109
Свині	7960	7373	7577	7922	7351	7079	6669
Вівці та кози	1732	1739	1738	1735	1371	1325	1315
у тому числі вівці	1101	1093	1073	1067	786	744	719
Птиця, млн голів	203,8	200,8	214,1	230,3	213,3	204,0	201,7

Таблиця 2

Обсяги виробництва основних видів продукції тваринництва за категоріями господарств в Україні

[розраховано за даними Державної служби статистики України [1]]

Вид продукції	2000	2005	2010	2015	2016	Показники
М'ясо	1662,8	1597	2059	2322,6	2324	Тис. т
	26,3	36,8	55,1	63	61,9	%, с/г підприємства
	73,7	63,2	44,9	37	38,1	% населення
в тому числі птиця	193,2	496,6	953,3	1143,7	1167	Тис. т
	20,5	41,1	54,2	54,9	55,3	%, с/г підприємства
	79,5	58,9	45,8	45,1	44,7	% населення
Молоко	12657,9	13714,4	11248,5	10615,4	10382	Тис. т
	29	18,8	19,7	25,1	26,1	%, с/г підприємства
	71	81,2	80,3	74,9	73,9	% населення
Яйця	8808,6	13045,9	17052,3	16782,9	15100	млн. шт
	33,8	49,5	60,1	58,2	53,4	%, с/г підприємства
	66,2	50,5	39,9	41,8	46,4	% населення

Обсяги виробництва молока дещо падають і у порівнянні з 2000 р. (12657,9 тис. тонн) становлять 10382 тис. тонн, або 82,0%. Слід також врахувати і те,

що господарства населення виробляють 73,9 % молока, хоча частка сільськогосподарських підприємств останніми роками поступово зростає – від 18,8 % у

2005 р. до 26,1 % у 2016 р..

Найбільшого зростання в обсягах виробництва досягли господарства у птахівництві. На сьогодні вони виробляють 15100 млн. шт. яєць, що в 1,7 рази більше ніж у 2000 р.. Однак порівняно із 2010 р. показник дещо знижується – на 11,5 %. Варто наголосити, що частка сільськогосподарських підприємств складає 53,4 %, яка збільшилася порівняно із 2000 р. в 1,6 рази.

Зниження чисельності поголів'я, звісно, негативно відбивається на об'ємі сировини. Призупинити занепад тваринницької галузі та підвищити конкурентоспроможність її продукції можна за умови розробки програми відродження та стабілізації тваринницького комплексу. Основні положення зазначеної програми мають розроблятися на базі прийнятих законів розвитку сільського господарства та прогнозів розвитку галузі, указів Президента щодо ціноутворення й функціонування аграрного ринку. Також вирішенню даної проблеми може сприяти створення аграрних холдингів.

Проблемою залишається низька якість та конкурентоспроможність молока, що унеможливило його вихід на ринки ЄС. Вирішення зазначеної проблеми можливе шляхом значних інвестицій у холодильне, транспортне обладнання. Менш захищеними щодо дії негативних чинників зовнішнього середовища залишаються господарства населення, що не вважаються бізнесовою одиницею та не можуть конкурувати з підприємствами ні за якістю, ані за ціною.

Вагомим кроком на шляху до вступу в ЄС стало укладення в 2014 р. Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Таким чином, перед Україною відкриваються нові можливості, проте й ставить жорсткі вимоги. Для того щоб Україна могла експортувати свою продукцію на європейський ринок, потрібно, щоб вона відповідала вимогам якості продукції Євросоюзу.

Досвід країн світу із розвинутим тваринництвом показав, що виробництво продукції тваринництва історично був привабливим для сімейного бізнесу, тому законодавчі передумови створення в Україні сімейних ферм є запорукою якісно нового розвитку аграрного ринку. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо стимулювання створення та діяльності сімейних фермерських господарств» від 31.03.2016 №1599 відкриває можливість у впровадженні зарубіжного досвіду молочних ферм із виробництва різних видів сиру, та, в цілому, диверсифікацію вітчизняного молочного підкомплексу.

Актуальним є розробка комплексу заходів з приводу [7]: пом'якшення диспаритету цін і компенсації фінансових витрат сільськогосподарським товаровиробникам під час придбання енергоресурсів переважно за рахунок вітчизняного товаровиробництва, а також для активізації імпортозаміщення; подолання вузьких місць у кадровому забезпеченні програм розвитку тваринництва; створення ефективної системи наукових досліджень та інформаційного забезпечення, ухвалення економічних і технологічних рішень у сільському господарстві; удосконалення інституціональних форм організації тваринництва, розвиток малого підприємства.

Пріоритетним напрямом розвитку тваринництва

та підвищення його конкурентоспроможності має бути механізм державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, що забезпечить ефективний розвиток тваринництва й створення нормативно-правової бази регулювання доходів, а також часткове відшкодування державою основних витрат на будівництво та реконструкцію тваринницьких комплексів після їх введення в експлуатацію, насамперед, на умовах фінансового лізингу [8].

Розвитку тваринництва в Україні перешкоджають такі чинники:

- низька інвестиційна привабливість;
- відсутність стабільної та ефективної державної підтримки;
- відсутність ефективних зовнішніх ринків збуту;
- непрогнозована цінова політика;
- нерозвинений експортний потенціал.

Також потрібно вирішити проблеми, які перешкоджають тому, щоб Україна стала членом ЄС, серед яких особливо потрібно виділити такі:

- корупція та повільний темп реформ;
- недостатній економічний розвиток;
- низький рівень життя населення;
- проблеми пов'язані з правами людини.

Але незважаючи на існуючі проблеми, є й позитивні тенденції. Так, за 2016 р. Україна підвищила експорт товарів до ЄС на 3,7 % (його частка від загального експорту України становить 37,1 %); видано 50 тис. сертифікатів EUR.1 на товари українського походження (113 підприємств отримали статус «уповноважених експортерів»); 277 виробників продукції тваринного походження мали право експортувати продукцію до ЄС; 13 виробників молочної продукції отримали право експортувати молочну продукцію.

Щодо подальших перспектив розвитку тваринництва, враховуючи вищевказане, необхідно зазначити наступне. Найбільш розвинутим і успішно функціонуючим елементом у галузі тваринництва на сьогоднішній день є птахівництво. Тому цей сегмент діяльності достатньо заповнений і не потребує державної фінансової підтримки. Ця тенденція збережеться і в майбутньому.

Вирощування ВРХ без потужної державної підтримки у найближчі 5-7 років є найменш перспективним видом діяльності у тваринництві, оскільки має тривалий термін окупності і для приватних інвестицій є недостатньо привабливим. Для того, щоб вести такий бізнес суб'єкт господарювання повинен мати достатньо великий «запас фінансової стійкості», можливість застосовувати дешеві кредитні ресурси та мати сприятливі умови оподаткування для створення виробництва.

В умовах сьогодення, коли обсяги залучення довгострокових інвестицій у вирощування ВРХ достатньо обмежені, а в птахівництві спостерігається висока конкуренція, привабливим є розвиток свинарства, як напрямок, що має найбільшу інвестиційну привабливість. Але для того, щоб мати довгострокову перспективу в цьому виді діяльності, підприємству необхідно не тільки бути забезпеченим відповідними фінансовими ресурсами, а й досягти рівня собівартості продук-

ції, що відповідає середньоєвропейському; поліпшити селекційно-генетичну базу; забезпечити тварин високоякісним комбікормом.

ВИСНОВКИ

На сьогоднішній день ринок продукції тваринництва потребує розвитку та нарощування виробництва, що передбачає адаптацію реформ та принципів Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом. Дані трансформаційні процеси передбачають зміни у підході до регулювання агропромислових ринків на засадах простежуваності усієї технологічної і логістичної лінії утворення та реалізації товару. Формування ринку вітчизняної продукції тваринництва на засадах впровадження міжнародних норм виробництва забезпечить отримання сертифікації, щодо якості виробленого товару. Це сприятиме утворенню конкуренції на даному ринку та поступовому заміщенню імпортованих товарів вітчизняною продукцією тваринництва високої якості. Можливість самозабезпечення та експортної орієнтації для національного товаровиробника відкриває активізацію усієї вертикалі товарообмінних процесів на засадах міжнародних стандартів та вимог безпечності та якості харчових продуктів ЄС.

Список використаних джерел

1. Статистичний щорічник України за 2016 рік. Статистичні публікації. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm
2. Діброва А.Д. Основні тенденції розвитку зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією. *Економіка АПК*. 2012. № 2. С. 95-102.
3. Розвиток м'ясопродуктового підкомплексу України: Монографія. / М.В. Гладій, П.Т. Саблук, Н.Г. Копиць та ін. К.: ННЦ ІАЕ, 2012. 354 с.
4. Безуглий М.Д., Присяжнюк М.В. Сучасний стан реформування аграрно-промислового комплексу України. К.:

Аграр. наука, 2012. 48 с.

5. Інфографічний довідник Агробізнесу України. URL: <http://www.bakertilly.ua/ru/news/id570>.
6. Державний комітет статистики України. Офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка. К.: ННЦ ІАЕ. 2012. 218 с.
8. Ільчук М.М., Коновал І.А., Кирилюк О.Ф., Гурська І.С. Формування попиту та пропозиції на ринках основних видів тваринницької продукції. К.: ЗАТ "Нічлава", 2012. 2012. 363 с.

References

1. *Statistical Yearbook of Ukraine for 2016 Statistical publications*. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm (in Ukrainian).
2. Dibrova A.D. Main tendencies of development of foreign trade in agro-food products. *Economy of agroindustrial complex*. 2012. №. 2. pp. 95-102. (in Ukrainian).
3. *Development of meat and meat subcomplex of Ukraine: Monograph* / M.V. Hladiy, P.T. Sabliuk, N.H. Kopitets et.al. Kyiv: NSC IAE, 2012. 354 p. (in Ukrainian).
4. Bezugly M.D., Prisyajnyuk M.V. The current state of reforming the agrarian-industrial complex of Ukraine. Kyiv.: *Agrar. science*, 2012. - 48 p. (in Ukrainian).
5. *Infographic Directory of Agribusiness of Ukraine*. URL: <http://www.bakertilly.ua/en/news/id570>. (in Ukrainian).
6. State Statistics Committee of Ukraine. Official site. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (in Ukrainian).
7. *Strategic directions of development of agriculture of Ukraine for the period till 2020* / by ed. Y.O. Lupenko, V.Y. Mesel-Veselyak. Kyiv: NSC IAE. 2012. 218 p. (in Ukrainian).
8. Ilchuk M.M., Konoval I.A., Kirilyuk O.F., Gurskaya I.S. *Formation of demand and supply on the markets of the main types of livestock products*. Kyiv: ZAT "Nichlava", 2012. 363 p. (in Ukrainian).